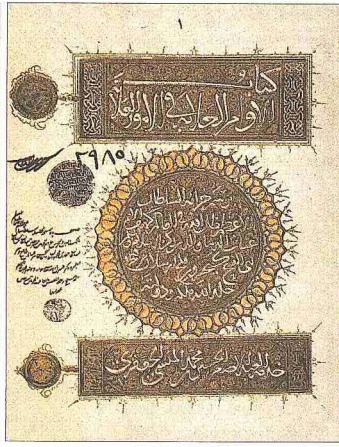

İbn Bîbî'nin
Selçuklular'a dair
el-Evâmirü'l-
'Alâ'iyye
fi'l-umûrî'l-
'Alâ'iyye
adlı eserinin
unvan sayfası ile
ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Ayasofya, nr. 2985)

SELEB

(السلب)

Savaşta öldürülen
düşman askerinin
üzerinde veya yanında bulunan
elbise, silâh vb. eşyayı ifade eden
fıkıh terimi.

Sözlükte "bir şeyi kapıp götürmek, güç kullanarak sahibinden almak" mânasında-ki **selb** kökünden türeyen ve "zorla alınan şey (meslûb), kişinin üzerinde bulunan şeyler" anlamına gelen **seleb** (çoğulu eslâb) fıkıh terimi olarak savaş sırasında öldürülen düşman askerinin üzerinde ya da yanında bulunan her türlü giysi, para, takı, değerli eşya ve madenlerle kullandığı silâhlar ve bineği ifade eder. Bu açılımıyla seleb savaş ganimetlerinin (enfâl) özel bir türüdür. Aynı kökten bir fiil Kur'ân-ı Kerim'de bir yerde sözlük mânasıyla geçer (el-Hac 22/73); hadislerde ise seleb ve türevleri sözlük ve terim anlamlarıyla birçok defa kullanılmıştır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "sîb" md.).

Hadis ve siyer kaynakları seleb uygulamasının ilk örneği olarak Bedir Gazvesi'nde Ebû Cehil'in selebinin Resûl-i Ekrem tarafından Muâz b. Amr'a verilmesini gösterir (Buhârî, "Hûmus", 18; Müslim, "Cihâd", 42); İmam Mâlik ise bu uygulamanın 8 (630) yılındaki Huneyn Gazvesi'nde başladığını söyler (*el-Muvaftâ*, "Cihâd", 19; Sah-nûn, II, 29). Hukukî temelini, "Bir düşman askerini öldürdüğün ispat eden kimse onun selebine sahip olur" meâlindeki hadisle (Buhârî, "Hûmus", 18; Müslim, "Cihâd", 41) bu anlamı destekleyen fiilî sünnette bulan seleb uygulaması fakihler arasında çeşitli açılardan tartışmaya konu olmuştur.

Şâfiî, Hanbelî ve Zâhirîler'e göre selebin hak edilebilmesi devlet başkanının ya da ordu kumandanının vereceği izne bağlı değildir; Hz. Peygamber bunu bütün zamanlar için geçerli bir dinî-hukukî hüküm olarak tesis etmiştir. Buna karşılık Hanefî, Mâlikî ve Zeydî mezheplerinde söz konusu uygulamaların Resûl-i Ekrem'in siyasî ve idarî mahiyette bir tasarrufu olduğu, dolayısıyla selebin ancak kamu otoritesinin müsaadesiyle alınabileceği kabul edilmiştir (Karâfî, s. 116-119; İbnü'l-Hümâm, V, 510-515). Ancak Hanefîler, selebi sahiplenme izninin ya savaştan önce veya savaş başladığı sırada, yani ganimetin ele geçirilmesinden önce verilmesini şart koşarken

â'yân adlı eserlerinden faydalanmıştır. Eseri Erdoğan Merçil yayımlamıştır (I-II, İstanbul 1977).

Paris Bibliothèque Nationale'de (Suppl. Pers., nr. 1553) Farsça anonim bir *Selçuknâme* bulunmaktadır. Büyük Selçuklular'a dair kısa bilgilerin ardından Anadolu Selçuklularına geçilen eserde kaydedilen en son tarih (6 Muharrem 765 / 15 Ekim 1363) Sultan Alâeddin b. Süleyman Şah adlı Selçuklu sülâlesinden birinin ölümüne aittir. Feridun Nafiz Uzluk'un tıpkıbasım halinde yayımlayıp *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi* adıyla Türkçe'ye çevirdiği eser (Ankara 1952), Muhammed Cevâd Meş-kûr (*Ahbâr-ı Selâcika-i Rûm*, Tahran 1350 hş., s. 343-371) ve Nâdire Celâlî (*Târîh-i Âl-i Selçuk der-Anatoli*, Tahran 1378 hş./1999) tarafından da neşredilmiştir.

İbn Bîbî'nin Anadolu Selçukluları hakkındaki bilgi ihtiva eden Farsça *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûrî'l-'Alâ'iyye*'si de (tıpkıbasım, Ankara 1956; trc. Mürsel Öztürk, I-II, Ankara 1996) bir Selçuknâme'dir. Yazıcıoğlu Ali'nin bu eseri bazı ilâvelerle Türkçe'ye çevirerek II. Murad'a ithaf ettiği *Târîh-i Âl-i Selçuk* adlı kitabının üçüncü kısmı da bu gruptandır. Kerîmüddin Ak-sarâyî'nin Farsça *Müsâmeretü'l-ahbâr ve müsâyeretü'l-ahyâr* (*Tezkire-i Aksarâyî*) Selçuknâme olarak kabul edilebilir. Osman Turan'ın neşrettiği eseri (Ankara 1944) Fikret İşıltan kısaltarak Almanca'ya (Leipzig 1943), Nuri Gençosman Türkçe'ye (Ankara 1943) çevirmiş, eserin tam tercümesi Mürsel Öztürk tarafından yapılmıştır (Ankara 2000). Niğdeli Kadı Ahmed (ö. 734/1334), *el-Veledü's-şefîk* adlı Farsça eserinde (vr. 140^b, 141^a) (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4519) bir Selçuknâme yazdığını zikrediyorsa da bu eser kayıptır. Bibliothèque Nationale'de bulunan (nr. 1182) *Müntehab-ı Tevârih-i Selâcika* adlı Türkçe

eserde Büyük Selçuklular ve Irak Selçukluları hakkında kısa bilgi verilmiş (vr. 7^a-13^b), Anadolu Selçuklularına dair bölüm genelde Yazıcıoğlu'nun eserine dayanılarak kaleme alınmıştır (Merçil, I, 299-303). Sultan Muhammed Tapar'ın hanımı Gevher Hatun'un müstevfisi Ebû Tâhir-i Hâtûnî, Sultan Sencer zamanında Emîrüşşuarâ Muizzî, Sultan I. Alâeddin Keykubad devrinde Kânî-i Tûsî, III. Alâeddin Keykubad zamanında Hoca Dehhânî ve Timurular devrinde Hasan-ı Yezdî tarafından yazılan Selçuknâme niteliğindeki eserler günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Râvendî, *Râhatü's-sudûr* (Ateş), I, 64; M. Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri I: Anadolu'nun Fethi*, İstanbul 1944, s. 10; a.mlf., "Anonim Tarih-i Âl-i Selçuk", *Tarih Semineri Dergisi*, I, İstanbul 1937, s. 39-50; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ankara 1965, s. 2-3, 8, 15-16; Cl. Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, London 1968, s. 57; a.mlf., "Selçuklu Devri Tarih Yazıcılığı" (trc. Nejat Kaymaz), *TAD*, VII/12-13 (1969), s. 195-221; K. A. Luther, "The Saljuqnamah and the Jami' al-Tawârikh", *Mecmû'a-i Hîtiâbehâ-yi Tahkîki der Bâre-i Reşîdüddin Fazlullâh-i Hemedânî* (nşr. Seyyid Hüseyin Nasr v.dğr.), Tahran 1350 hş., s. 26-35; V. V. Barthold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* (haz. Hakkı Dursun Yıldız), Ankara 1990, s. 28-29, 31; Abdülkerim Özyayın, *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. XV-XVI; a.mlf., "İbn Bîbî", *DİA*, XIX, 379, 381; M. Şemsettin Günaltay, *İslâm Tarihinin Kaynakları -Tarih ve Müverrihler-* (haz. Yüksel Kanar), İstanbul 1991, s. 416-419; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 143, 241, 282; M. Fuad Köprülü, "Anadolu Selçuklular Tarihinin Yerli Kaynakları I", *TTK Belleten*, VII/22 (1943), s. 388, 392, 398; Mehmet Altay Köymen, "Türkiye Selçukluları Tarihine Dair Yeni Bir Kaynak: el-Veledü's-şefîk", *TTK Belgeler*, XV/19 (1993), s. 10; Erdoğan Merçil, "Anonim Bir Türkçe Selçuknâme", *TTK Bildiriler*, XIV (2005), I, 299-303; Adnan Sadık Erzi, "İbn Bîbî", *İA*, V/2, s. 713, 715.

ERDOĞAN MERÇİL

Mâlikîler -savaşanların maddî çıkar düşün cesine odaklanabileceği endişesiyle- bu iz nin ancak çarpışmanın bitmesinden sonra verilebileceği görüşündedir. Selebin genel lelikle ganimet mahiyetinde olması, Resû lullah'ın konuyu hep gazvelerde dile ge tirmesi (Serahsî, *el-Mebsût*, X, 49), gerek kendisinin gerek Hulefâ-yi Râşidîn'in ve or du kumandanı diğer sahâbîlerin bazan se lebi alma izni vermemeleri (Sahnûn, II, 31) ve tıpkı ganimette olduğu gibi selebin de humusunun genel bütçeye gelir olarak ayrılması yönündeki uygulamalar (Ebû Ubeyd, s. 425-426; krş. s. 431 vd.) konu nun takdire açık olduğu görüşünü teyit etmektedir.

Düşman askerinin üzerindeki her türlü elbisenin ve silâhların selebe dahil olduğu konusunda hemfikir olan fakihler bunun dışındaki eşya ve mallar hakkında ihtilâf etmiştir. Mâlikîler, savaş araç gereci sayıl mayacağından altın ve gümüş gibi değer li madenlerle taç, bilezik ve yüzük gibi ta kları seleb kapsamına almamış, Hanbelî ler ise selebi sadece insanın üzerindeki eş ya ile sınırlandırarak bineği buna dahil et memiştir. İlgili hadisin genel bir ifade ta şıdığını dikkate alan cumhur, kişinin yede ğinde ya da karargâhında değil üzerinde bulunan her türlü eşyanın seleb sayılaca ğını söylemiştir. Bu kapsamda ele geçiri len eşyanın çok değerli veya miktar itiba riyle fazla olması bunlara seleb hükümle rinin uygulanmasına engel teşkil etmez; bu husus bütün fakihlerce ilke olarak be nimsemmiştir (Hz. Peygamber'in konuyla ilgili bir uygulaması için bk. Müslim, "Ci hâd", 43). Fakat İshak b. Râhûye gibi bazı müctehidlere göre selebin değerinin yük sek olması durumunda kamu otoritesi hu mus kesintisine gidebilir. Şâfiî, Hanbelî ve Zâhirîler, selebden humus alınmadığını ifa de eden rivayetlere dayanarak ona vergi muafiyeti tanırken Hanefîler'e ve Mâlikî mezhebinde bir görüşe göre kamu otori tesini humus kesintisi yapip yapmama ko nusunda serbesttir. Mâlikî mezhebindeki diğer görüşe göre ise seleb uygulama sında humus kesintisi yapılması zorunlu dur.

Selebe kimlerin hangi şartlarda hak ka zanacağı da tartışılmıştır. Hanefî, Şâfiî, Hanbelî ve Zeydîler'in benimsediği ilkeye göre kendilerine ganimet verilen kimse ler seleb de alabilir. Buna göre fiilen sava şan müslüman askerler yanında kadın, çocuk, köle ve tâcir de hak sahibi ola bil ir. Gayri müslimler konusunda Hanefî ve Hanbelîler olumlu, Şâfiîler olumsuz kana

ate sahiptir. Mâlikîler ise asker olmayanla rın seleb alamayacağı görüşündedir.

Câhiliye toplumunda da bilinen (Cevâd Ali, V, 466) ve Hz. Peygamber tarafından belirli bir düzene sokularak devam ettiri len seleb uygulamasının, savaş teçhizatı nın daha çok ferdi imkânlarla karşıland ığı bir dönemde muhariplerin maddî fe dakârlıklarını bir ölçüde telâfi etmek üze re meşrû kılındığı anlaşılmakta, fakihler ce genel ilkeler çerçevesinde konuya ili şkin kurallar geliştirilirken hükümün amacı dışına taşırılmamasına ve bu uygulama nın sırf maddî çıkar amacına dönük hale gelmemesine önem verildiği, bu bağlam da fıkıh eserlerinde, muharip sayılmayan veya savaşta öldürülmesi câiz olmayan ki şilerin ya da savaşamayacak ölçüde yaralı olan düşman askerlerinin öldürülmesi ha linde seleblerinin alınamayacağı gibi me seleler üzerinde de durulduğu görülmek tedir (İbn Abdülber, IV, 61; Serahsî, *Şer hu's-Siyerî'l-kebir*, II, 716-718).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "slb" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, I, 629; Şâfiî, *el-Üm* (nşr. M. Zührî en-Neccâr), Bey rut 1393, IV, 184-186; Ebû Ubeyd Kâsım b. Sel lâm, *Kitâbü'l-Ervâ'âl* (nşr. M. Halil Herrâs), Kahi re 1388/1968, s. 424-438; Sahnûn, *el-Müdevve ne*, II, 29, 31; *Mesâ'ilü'l-İmâm Ahmed b. Han bel ve İshâk b. Râhûye rivâyetü İshâk b. Man şûr el-Kevsec* (nşr. Ebû'l-Hüseyn Hâlid b. Mah mûd er-Ribât v.dğr.), Riyad 2004, II, 341-342; Ta hâvî, *Şerhu Me'âni'l-âşâr*, III, 226-229; İbn Hazm, *el-Muhallâ* (nşr. Abdülgaffâr Süleyman el-Bündâ rî), Beyrut 1988, V, 399-406; İbn Abdülber en-Ne merî, *el-İstizkâr* (nşr. Sâlim M. Atâ - M. Ali Mu avvaz), Beyrut 2000, IV, 43-64; Serahsî, *el-Meb sût*, X, 47-49; a.mlf., *Şerhu's-Siyerî'l-kebir* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Kahire 1971, II, 594-721; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Bey rut 1405, IX, 188-195; Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali M. Muav vaz), Beyrut 1412/1992, V, 331-334; Şehâbeddin el-Karâfî, *el-lhkâm* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gud de), Beyrut 1995, s. 116-119; İbnü'l-Murtazâ, *el-Bahrü'z-zehhâr*, San'a 1409/1988, V, 444-446; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, V, 510-515; Der dir, *eş-Şerhu's-sağîr* (nşr. Mustafa Kemâl Vasfî), Kahi re 1392, II, 296-298; Buhûtî, *Keşşâfû'l-kunâf* (nşr. M. Emîn ed-Dannâvî), Beyrut 1417/1997, II, 395-397; Şevkânî, *Neylû'l-evlâr*, Kahire, ts. (Mek tebetü'd-da'veti'l-İslâmiyye), VII, 261-270; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, V, 466; F. Løkkegaard, "Ghani ma", *Et* (Ing.), II, 1005-1006; M. Cevâd Hücce tti-yi Kirmânî, "Enfâl", *DMBİ*, X, 395-397; "Seleb", *Mu.F*, XXV, 176-184; Mehmet Erkal, "Gani met", *DiA*, XIII, 352-353.

AHMET YAMAN

SELEF

(bk. SELEM).

SELEFİYYE

(السلفية)

İtikadî konularda

Kur'an ve Sünnet'in lafzına bağlı olan ve te'vili kabul etmeyen ekol.

Sözlükte "önce gelmek, geçmek, geç mişte kalmak" anlamındaki *selef* (sülûf) kelimesinden gelen *selefiyye* "geçmiş in sanlar, soy, fazilet ve ilim bağlamında ön ce gelip geçenler" demektir. Selef, terim olarak ilim ve fazilet açısından müslüman ların önderleri sayılan ashap ve tâbiîn için kullanılır. Selefin üstünlüğü ümmetin en hayırlısının Hz. Peygamber döneminde ya şayanlar, sonra onların ardından gelenler (sonra da onları takip edenler) olduğu yolun da rivayet edilen hadise dayanır (*Müsne'd* [nşr. Arnaût], IV, 76-77; Buhârî, "Şehâdât", 9, "Aşhâbü'n-nebî", 1; Müslim, "Fezâ'ilü's şa'hâbe", 210-214). "Sahâbe ve tâbiîn mez hebinde bulunan fakih ve muhaddislerin yolu" şeklinde de tanımlanan Selefiyye ay rıca "Ehl-i sünnet-i hâssa" olarak da anılır (Gazzâlî, s. 53; İzmirli, I, 98). Bu ekolün mensupları kendilerini "ehlü's-sünne, eh lü'l-hadis ve's-sünne, ehlü'l-hak" gibi ter kiplerle anarken muhalifleri onları Eseriyye, Haşviyye, bazan da Müşebbihe diye ni telendirmiştir.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Ara bistan yarımadasının dışına çıkan İslâm orduları bir asır içinde çok sayıda ülkeyi fethederek İslâm devletine bağlamış, bu ülkelerde yaşayan, farklı din, mezhep ve dü şüncelere sahip insanlar benimsemek ve ya eleştirmek amacıyla İslâmiyet'le yakı nıd ilgillemiştir. II. (VIII.) yüzyılın başlan nıdan itibaren Cehmiyye-Mu'tezile mensup ları İslâm'ı eleştiren gruplarla fikrî müca delelerde bulunurken zaman zaman on ların anlayabileceği üslûp ve ifadeler kul lanmış, görüşlerine temas edip yanlışlık larını ortaya koymuştur. Bu dönemde ken dilerine "ashâbü'l-hadis" diyen bazı âlim ler, ashap ve tâbiînin meşgul olmadığı bu konuların tartışılmasını ve bunları tartışır ken uygulanan yöntemleri bid'at saymış, bu alanda reddiyeler yazmıştır. Bir kısmını Ali Sâmî en-Neşşâr ve Ammâr en-Tâlibî'n in derleyip yayımladığı reddiyelerin ('*Akâ'idü's-selef*, İskenderiye 1971) muhtevası bu hususa işaret etmektedir. Sonraki âlimler "ashâbü'l-hadis" veya "selef-i sâlihîn" adıyla bu ilk dönem âlimlerine sıkça atıflarda bulunmuştur. Ancak Selef yolunu izleyen lerin eserlerini daha çok reddiyeler halin de kaleme almaları ve sıfatların te'vili gibi belli konular dışında Ehl-i sünnet kelâmcı